

Hemşirelik Öğrencilerinin Covid-19 Fobisi Üzerine Bir Değerlendirme

A Review On Covid-19 Phobias of Nursing Students

Nuriye DEĞİRMEN ^{1*} , Esra KILINÇ AKMAN ² , Nevin KANAN ³

¹ Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

³ Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi (Received): 01.09.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 20.01.2022

Yayın Tarihi (Published): 29.04.2022

Öz

Amaç: Bu çalışma, İstanbul'da bir vakıf üniversitesinde eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobi düzeylerini belirlemek amacıyla planlandı.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu çalışma, araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden 249 hemşirelik öğrencisiyle gerçekleştirildi. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan online veri toplama formu ile toplanmış olup, formda sosyo-demografik özelliklere ilişkin 19 soru ve COVID-19 Fobi Ölçeğine yönelik 20 soru yer almaktadır.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.35±2.11 yıl, %99.6'sı (n=248) kadın, %25.7'si (n=64) 3. sınıf öğrencisi, %57.4'ü (n=143) ilde yaşamakta, %87.6'sının (n=218) sigara alışkanlığı var, %33.7'sinin akrabasında COVID-19 tanısı konan kişi olduğu ve %81.9'unun (n=204) çevresinde ailesi dışında bireylerle el sıkışma/sarılma/temasta bulunmadığı belirlendi. Çalışmada ölçeğin Cronbach's Alpha'sı 0.95 bulundu. C19P-S toplam puan ortalamasının 60.17±20.18 olduğu bulundu. "Ailemden birinin korona virüse yakalanma olasılığından aşırı derecede korkuyorum" maddesinde en yüksek duyarlılık belirlendi. En yüksek fobi sosyal alt boyutta görüldü. Somatik fobiyeye en çok sahip olan öğrenciler 2. sınıf öğrencileriydi. En çok sosyal kaygı düzeyine sahip öğrencilerin kasabada yaşadığı belirlendi. Yaş arttıkça ekonomik fobi düzeyi arttığı saptandı.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin yaşa ve yaşadıkları yere göre COVID-19 fobi düzeylerinin değiştiği, sosyal ve somatik kaygılarının yüksek olduğu belirlendi. Bu sonuçlar doğrultusunda, hemşirelik eğitim müfredatına COVID-19 hastalığı dahil bulaşıcı hastalıklarla baş etme yöntemlerinin dahil edilmesi ve salgın hastalıklara yönelik psikolojik desteğin sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Fobi, Hemşirelik Öğrencileri

&

Abstract

Objective: This study was planned to determine the COVID-19 phobia levels of nursing students studying at a foundation university in Istanbul.

Materials and Methods: The descriptive and cross-sectional study was conducted with 249 nursing students who voluntarily agreed to participate in the study. The data were collected with the online data collection form prepared by the researchers in line with the literature, and the form includes 19 questions on socio-demographic characteristics and 20 questions on the COVID-19 Phobia Scale.

Results: It was found that the mean age of the students participating in the study was 20.35±2.11 years, and 99.6% (n=248) were female, 25.7% (n=64) were 3rd-grade students and 57.4% (n=143) were living in the province, it was determined that 87.6% (n=218) had a habit of smoking, 22.9% (n=57) of them were not familiar with COVID-19, 33.7% of them had a relative who was diagnosed with COVID-19 and 81.9% (n=204) did not have any handshake/hug/contact with individuals other than their families. In the sample, the Cronbach's Alpha of the scale was found to be 0.95. The C19P-S variable was found to be 60.17±20.18. The highest sensitivity was found in the item "I am extremely afraid of the possibility of catching the coronavirus in one of their families". The highest phobia was seen in the social sub-dimension. The students with the most somatic phobia were the 2nd year students with a mean of 17.07±6.24. It was determined that the students with the highest level of social anxiety lived in the town. As the age increases, the level of economic phobia also increases.

Conclusion: It was determined that the COVID-19 phobia levels of the nursing students changed according to their age and place of residence, and their social and somatic anxieties were high. In line with these results, it is recommended to include methods of coping with infectious diseases, including COVID-19, in the nursing education curriculum and to provide psychological support for epidemics.

Keywords: COVID-19, Phobia, Nursing Students

Atıf/Cite as: DEĞİRMEN D., AKMAN EK., ve KANAN E.: Hemşirelik Öğrencilerinin Covid-19 Fobisi Üzerine Bir Değerlendirme: Tek Merkez Deneyimi. Abant Med J 2022;11(1):28-36

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2015 – Bolu

Giriş

Koronavirüs 2019 (COVID-19) hastalığı nedeniyle dünyada ve ülkemizde vaka sayıları ve ölüm oranları artarken, hastalık çeşitli mutasyonlarıyla devam ettiği için henüz tam olarak kontrol altına alınamadı. Literatürde geçmiş yıllarda görülen salgın hastalıklar sırasında insanların genellikle korku, panik gibi çeşitli psikolojik sorunlar yaşadığı bildirilmektedir. COVID-19 salgını da toplumda korkulara neden olmakla birlikte bireylerin korkularının değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması sağlıklı toplum oluşturmak için önemlidir (1, 2, 3).

COVID-19, ilk olarak Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde görülen ve daha sonra tüm dünyaya yayılan tehlikeli ve bulaşıcı bir hastalıktır. Dünyada ve ülkemizde çok sayıda kişinin ölümüne yol açan, damlacık yoluyla bulaşan bu hastalık solunum ve gastrointestinal sistemi (GİS) ciddi şekilde etkilemektedir (1, 2, 3).

Hemşireler, COVID-19 hastalığının tedavisi ve bakımında önemli rol oynamaktadır. COVID-19 ile ilgili olarak hemşireler korku, kaygı, stres, anksiyete, motivasyon düşüklüğü, hastalığa yakalanma, bakım verme süreçlerinde yorgunluk, bitkinlik, yalnızlık, sıkılma ve işe gitmeme isteği gibi duygular hissederlerken, aynı zamanda bilgi eksikliği, ilaç ve ekipman yetersizliği, aileden ve sevdiklerinden ayrı kalma gibi sorunlarla baş etmeye çalışmaktadırlar (5, 6, 7).

Hemşirelik öğrencilerinin bu hastalık ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi ve hemşirelik lisans eğitim müfredatında bu konuların ele alınması önemlidir (4). Literatürde sağlık alanında mezun olduktan sonra salgın hastalık süreçlerinde bakım hizmeti verecek olan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisi yaşayıp yaşamadıklarının değerlendirilmesi ile yeterli çalışma bulunmaması nedeniyle bu konuda çalışma yapmaya gereksinim duyuldu.

Çalışmanın amacı: Çalışma, İstanbul'da yer alan bir vakıf üniversitesinde eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobi düzeylerini belirlemek amacıyla planlandı. Bu çalışma ile hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobi düzeyleri sosyo-demografik değişkenlere göre değerlendirilmiş olup elde edilen sonuçların hemşirelik eğitimine güncel bir bakış açısı getireceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gereç ve Yöntemler

Çalışmanın Tipi:

Tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırma tipindedir.

Çalışmanın Yeri ve Zamanı:

Çalışma, 31 Aralık 2020 - 1 Nisan 2021 tarihleri arasında İstanbul ilinde yer alan bir vakıf üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile gerçekleştirildi.

Çalışma Evreni ve Örnekleme:

Çalışmanın evreni, İstanbul ilinde yer alan bir vakıf üniversitesinin 345 hemşirelik öğrencisidir. Tam sayım yöntemi ile örneklem seçimine gidilmemiş olup, evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi. Online veri toplama formunun başında yer alan bilgilendirmeyi okuyup onaylayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 249 hemşirelik öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Örnekleme Seçiminde Dahil Etme Kriterleri:

Çalışmanın yapıldığı vakıf üniversitesinde hemşirelik bölümü öğrencisi olmaktır.

Dışlama Kriterleri:

Çalışma, gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirildiği için araştırmayı katılmayı kabul etmeyen hemşirelik öğrencileri araştırma dışında bırakıldı.

Veri Toplama Araçları:

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan (1, 3) online veri toplama formu ile toplandı. Veri toplama formu iki kısımdan oluşmakta olup, sosyo-demografik özelliklere ilişkin sorular ile COVID-19 fobi ölçeğine ilişkin sorular yer almaktadır.

Sosyo-Demografik Özellikler Anket Formu: Bu formda “yaş, cinsiyet, gelir durumu” gibi bireysel özelliklere ilişkin sorular ile “yakın çevredekilerle el sıkışma teması uyguluyor musunuz” gibi çevresel özellikleri içeren 19 soru yer almaktadır.

Koronavirüs 19 Fobisi ölçeği (COVID-19 Phobia Scale - C19P-S): Arpacı ve ark. tarafından Türkçe olarak geliştirilen ve The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders V (DSM) ‘a özgü fobi kriterlerine göre oluşturulan ölçek, bireylerin COVID-19 Fobi düzeyini değerlendirmek amacıyla tasarlandı. 5’li likert tipindeki ölçekteki her bir ifade 1 “Kesinlikle Katılmıyorum” ile 5 “Kesinlikle Katılıyorum” arasında değerlendirilir. 12-92 yaş grubuna uygun tasarlanan ölçekte 20 soru yer almakta olup, 1., 5., 9., 13., 17. ve 20. maddeleri “Psikolojik Alt Boyutu”; 2., 6., 10., 14. ve 18. maddeler “Somatik Alt Boyutu”; 3., 7., 11., 15. ve 19. maddeler “Sosyal Alt Boyutu” ve 4., 8., 12. ve 16. maddeler ise “Ekonomik Alt Boyutu” olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyut puanları o alt boyuta ait maddelere verilen cevapların puan toplamı ile elde edilmektedir. Alt boyut puanlarının toplamı, C19P-S toplam puanını oluşturmakta olup, puan aralığı 20 ile 100 puan arasında değişmektedir. Alt boyutlardaki puanların yüksekliği aynı zamanda genel korona fobisindeki yüksekliğe de işaret etmektedir. Arpacı ve ark. çalışmasında ölçeğin Cronbach’s Alpha değeri 0.92 (1) olarak bildirilirken, bu çalışmada 0.95 olarak bulundu. Psikolojik, somatik, sosyal ve ekonomik alt boyutlarının Cronbach’s Alpha değerleri sırasıyla 0.86, 0.92, 0.85 ve 0.89 olarak belirlendi.

Veri Toplama Yöntemi:

Pandemi süreci nedeniyle araştırmanın verileri, online platforma yüklenen online veri toplama formu ile toplandı. Çalışmayı katılmayı kabul eden öğrencilere, online veri toplama formunun bağlantısı iletilti. Anketin bağlantısına tıklayarak öğrenciler, araştırmanın amacı ve gönüllü katılımın esas olduğuna ilişkin bilgilendirmeyi okuyup onayladıktan sonra çalışmaya dahil oldu. Anketin doldurulması yaklaşık 5-10 dk sürmektedir.

Çalışma Soruları:

1. Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobi düzeyi nedir?
2. Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri ile COVID-19 fobi düzeyi arasındaki ilişki nasıldır?

Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan İstatistik Analizler:

Verilerin analizi, SPSS 21 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak yapıldı. Değerlendirmede tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin (ortalama, standart sapma, sayı, yüzde, minimum, maksimum) yanı sıra, normal dağılım gösteren değişkenlerin karşılaştırmalarında parametrik testler (One way anova, t testi, Pearson correlation), normal dağılım göstermeyen değişkenlerin karşılaştırmalarında parametrik olmayan testler (Mann-Whitney U testi, Wilcoxon testi, Kruskal-Wallis testi, Spearman correlation, Ki kare testi, Friedman testi, regresyon analizi) kullanıldı. Sonuçlar, %95 güven aralığında ve $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

Etik Boyut:

Çalışmaya başlamadan önce araştırmanın yapıldığı vakıf üniversitesinin etik kurulundan (26.11.2020 tarih ve 159 sayılı) izin alındı. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerine, çevrimiçi veri toplama formunun giriş kısmında çalışmanın amacı ve gönüllü katılımın esas olduğuna ilişkin bilgilendirme yapıldı. Çalışmaya katılanlardan elde edilen veriler gizli tutuldu ve bilimsel amaç dışında kullanılmadı. Çalışmanın ve araştırma makalesinin tüm aşamalarında etik kurallara uyuldu. Çalışmada Helsinki Bildirgesi ilkelerine riayet edildi. Ölçeği geliştiren Arpacı’ dan ölçek kullanımı için e-posta yolu ile izin alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları:

Çalışmanın bir vakıf üniversitenin hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirilmesi bu araştırmanın sınırlılığdır. Araştırma ile elde edilen sonuçlar diğer hemşirelik öğrencileri için genelleme yapılamaz.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.35 ± 2.11 yıl, %99.6'sının kadın, %25.7'sinin 3. sınıf öğrencisi, %23.3'ünün sağlık meslek lisesi mezunu, %81.9'unun aile gelir durumunun orta düzey, %57.4'ünün ilde yaşadığı, %57'sinin yaşadığı yerin sağlık kuruluşuna en fazla bir km uzaklıkta olduğu, %87.6'sının sigara alışkanlığının olduğu, %94.8'inin alkol alışkanlığının olmadığı, %79.1'inin sosyal güvencesinin olmadığı, %94'ünün çalışmadığı, %5.2'sinin özel sektörde çalıştığı, %95.2'sinin kronik hastalığı olmadığı, %2'sinin astım hastalığı olduğu, %37.3'ünün daha önce hastaneye yattığı, %47.4'ünün sağlık ile ilgili bilgileri hekimden aldığı, %22.9'unun çevresinde COVID-19 pozitif olan tanıdığı olmadığını, %33.7'sinin akrabaları arasında COVID-19 pozitif olan kişi olduğu ve %81.9'unun ailesi dışında bireylerle el sıkışma/sarıлма/temasta bulunmadığı saptandı (Tablo 1).

Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarının 60.17 ± 20.18 olduğu belirlendi. Bu çalışmada öğrencilerin ölçekten en düşük 20, en yüksek 100 puan aldığı bulundu. Öğrencilerin ölçek maddelerine verdiği cevaplara göre; "Ailemden birinin korona virüse yakalanma olasılığından aşırı derecede korkuyorum." maddesinden 1.90 ± 1.13 ortalama ile en yüksek ortalama puanı saptandı. "Korona virüs sebebiyle göğsüm ağrıyor." maddesinden 3.86 ± 1.28 ortalama ile en düşük ortalama puan belirlendi (Tablo 2).

Ölçek alt boyutlarından COVID 19 fobisine sahip olmaya en yüksek katkı 13.78 ± 5.48 ortalama ile sosyal alt boyutun oluşturduğu maddelerden, en düşük katkı ise 18.29 ± 5.95 ortalama ile somatik alt boyutun oluşturduğu maddelerden oluşmaktadır (Tablo 3).

Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 Fobisi ölçeği psikolojik alt boyutu puan ortalamaları ile sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p > 0.05$) (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeği somatik alt boyutu puan ortalamaları ile cinsiyet, aile gelir düzeyi, yaşadıkları yer, çalışma durumları, çalışanların meslekleri, kronik hastalık varlığı ve kronik hastalık türleri gibi sosyo-demografik özellikleriyle arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken ($p > 0.05$); yaş ve sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edildi ($p < 0.05$). Spearman korelasyon katsayısı $\rho = -0.13$ olup negatif yönlü ve zayıftır. Somatik fobiye en çok sahip olan öğrenciler; 17.07 ± 6.24 ortalama ile 2. sınıf öğrencileriydi (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeği sosyal alt boyutu puan ortalamaları ile cinsiyet, aile gelir düzeyi, yaşadıkları yer, çalışma durumları, çalışanların meslekleri, kronik hastalık varlığı ve kronik hastalık türleri gibi sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken ($p > 0.05$); yaş, sınıf düzeyleri ve yaşadıkları yer ile arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p < 0.05$). Öğrencilerin yaşı ve sınıf düzeyi arttıkça COVID-19 fobisinin arttığı belirlendi. 2. sınıf hemşirelik öğrencileri 12.62 ± 5.51 puan ortalaması ile en yüksek fobi düzeyine sahipken, 15.26 ± 5.42 puan ortalaması ile 1. sınıf en düşük sosyal fobi düzeyine sahiptir. En yüksek sosyal fobi düzeyi kasabada yaşayan öğrencilerde (11.33 ± 5.50), en düşük sosyal fobi düzeyi ise köyde yaşayan öğrencilerde görüldü (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeği ekonomik alt boyutu puan ortalamaları ile yaş dışındaki tüm sosyo-demografik özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p > 0.05$). Ölçeğin ekonomik alt boyutu ile yaş arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte ($p < 0.05$), bu ilişki pozitif yönlü ve zayıftır ($\rho = 0.12$). Yaş arttıkça ekonomik alt boyut puanlarının arttığı belirlendi (Tablo 4).

Tablo 1
Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=249)

Sosyo-Demografik Özellikler		Ort ± SS	
Yaş (Yıl)		20,35 ± 2,11	
		N	%
Cinsiyet	Kadın	248	99,6
	Erkek	1	0,4
Sınıfı	1.sınıf	72	28,9
	2.sınıf	71	28,5
	3.sınıf	64	25,7
	4.sınıf	42	16,9
Önceki öğrenim düzeyi	Fen lisesi	8	3,2
	Anadolu Lisesi	125	50,2
	Sağlık Meslek Lisesi	58	23,3
	İmam Hatip Lisesi	19	7,6
	Diğer lise	13	5,2
Aile gelir düzeyi	Lisans	26	10,4
	Az	26	10,4
	Orta	204	81,9
Yaşadığı yer	İyi	19	7,6
	Köy	38	15,3
	Kasaba	3	1,2
	İlçe	65	26,1
Yaşadığı yerin sağlık kuruluşuna uzaklığı	İl	143	57,4
	1 km ve altı	142	57
Sigara alışkanlığı	1 km üstü	107	43
	Var	31	12,4
Alkol alışkanlığı	Yok	218	87,6
	Var	13	5,2
Sosyal güvence varlığı	Yok	236	94,8
	Var	197	79,1
Çalışma durumu	Yok	52	20,9
	Çalışıyor	15	6
Çalışıyor ise mesleği	Çalışmıyor	234	94
	Memur	7	2,8
	Özel sektör	13	5,2
Kronik hastalık varlığı	İşçi	1	4
	Evet	12	4,8
Kronik hastalığının adı	Hayır	237	95,2
	Astım	5	2
	Astım bronşit	1	0,4
	Epilepsi	1	0,4
	FMF	1	0,4
	Hashimato	1	0,4
	Hipotroidi	1	0,4
	Romatoid Artrit	2	0,8
Yok	237	95,2	
Daha önce hastaneye yatma durumu	Evet	93	37,3
	Hayır	148	59,4
Sağlıkla ilgili bilgileri öğrendiği yer	Aile	2	0,8
	Arkadaşlar	5	2
	Hekim/hemşire/ebe	118	47,4
	İnternet	110	44,2
Yakın çevresinde COVID-19 pozitif olanların varlığı	Kitap/gazete/dergi	9	3,6
	Evet	192	77,1
Yakın çevresinde COVID-19 pozitif olanların yakınlık durumu	Hayır	57	22,9
	Aile	66	26,5
	Akraba	84	33,7
	Arkadaş	22	8,8
Ailesi dışındaki bireylerle el sıkışma/sarıлма/temasta bulunma durumu	Komşu	24	9,6
	Evet	45	18,1
	Hayır	204	81,9

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma
FMF: Familial Mediterranean Fever

Tablo 2

Hemşirelik Öğrencilerinin COVID-19 Fobisi (C19P-S) Ölçeği Madde Ortalamaları (n=249)

Madde	Sorular	En düşük- en yüksek	Ort ± SS
1	Korona virüs kapma korkusu beni çok kaygılandırıyor.	1-5	2.35 ±1.22
2	Korona virüs sebebiyle karnıma ağırlar giriyor.	1-5	3.71 ±1.35
3	Öksüren insanları görünce korona virüs şüphesiyle aşırı kaygılanıyorum.	1-5	2.43 ±1.24
4	Korona virüs nedeniyle yiyecek maddelerinin tükenmesinden kaygılanıyorum.	1-5	3.25 ±1.39
5	Ailemden birinin korona virüse yakalanma olasılığından aşırı derecede korkuyorum.	1-5	1.90 ±1.13
6	Korona virüs sebebiyle göğsüm ağrıyor.	1-5	3.86 ±1.28
7	Hapşırarak insanlardan korona virüs şüphesiyle kaçarcasına uzaklaşıyorum.	1-5	2.75 ±1.36
8	Korona virüs nedeniyle temizlik maddelerinin tükenmesinden endişeliyim.	1-5	3.34 ±1.40
9	Korona virüsten ölüm haberleri beni müthiş derecede kaygılandırıyor.	1-5	2.35 ±1.27
10	Korona virüs sebebiyle elim ayağım titriyor.	1-5	3.69 ±1.34
11	Korona virüs sebebiyle, ellerimi temizlemek için aşırı zaman harcadığımı farkındayım.	1-5	2.91 ±1.36
12	Korona virüs korkusuyla gıda stokluyorum	1-5	3.77 ±1.40
13	Korona virüsle ilgili belirsizlikler beni ciddi manada kaygılandırıyor.	1-5	2.41 ±1.37
14	Korona virüs korkusu nedeniyle uyku problemi yaşıyorum.	1-5	3.80 ±1.34
15	Korona virüse yakalanmak korkusundan sosyal ilişkilerim ciddi anlamda sekteye uğruyor.	1-5	2.81 ±1.46
16	Korona virüsten sonra, evdeki ihtiyaç malzemelerini kontrol etmezsem içim rahat etmiyor.	1-5	3.49 ±1.44
17	Korona virüsün yayılma hızı beni aşırı derecede panikletiyor.	1-5	2.67 ±1.38
18	Korona virüs beni o kadar gerginleştiriyor ki, normalde yaptığım şeyleri bile yapamıyorum.	1-5	3.24 ±1.43
19	Başkalarından korona virüs kapma korkusundan kendimi alamıyorum.	1-5	2.89 ±1.42
20	Korona virüse karşı insanların duysuz davranmaları sebebiyle çevremdekilerle hiddetle tartışıyorum (ya da tartışmak istiyorum).	1-5	2.57 ±1.40

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

Tablo 3

Hemşirelik Öğrencilerinin COVID-19 Fobisi (C19P-S) Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları ve Cronbach Alpha Değerleri

Ölçek Alt Boyutları	Ölçek en düşük-en yüksek puanları	Ort	±SS	Cronbach alfa
Psikolojik	6-30	14.25	±6.03	0.86
Somatik	5-25	18.29	±5.95	0.92
Sosyal	5-25	13.78	±5.48	0.85
Ekonomik	4-20	13.85	±4.92	0.89
Toplam	20-100			

Tablo 4

Hemşirelik Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerinin COVID-19 Fobisi (C19P-S) Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamaları ile Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=249)

Sosyo-Demografik Özellikler		Psikolojik Alt Boyut			Somatik Alt Boyut		Sosyal Alt Boyut		Ekonomik Alt Boyut		C19P-S	
Yaş	20.35 ± 2.11		rho=-0.09; rho=0.14		rho=-0.13; rho=0.02		rho=-0.15 rho=0.01		rho=0.12; rho=0.04		rho=-0.13; rho=0.03	
		n (%)	Ort ± SS	Test	Ort ± SS	Test	Ort ± SS	Test	Ort ± SS	Test	Ort ± SS	Test
Cinsiyet	Kadın	248 (%99.6)	14.24 ± 6.04	Z=-0.69	18.29 ± 5.96	Z=-0.50	13.78 ± 5.49	Z=-0.06	13.85 ± 4.93	Z=-0.21	60.16 ± 20.22	Z=-0.07
	Erkek	1 (%50.4)	17.00	p=0.48	18	p=0.61	14	p=0.95	14	p=0.82	63	p=0.93
Sınıfı	1.sınıf	72 (%28.9)	15.28 ± 5.99	X ² =5.08	16.08 ± 5.72	X ² =8.38	15.26 ± 5.42	X ² =8.63	14.93 ± 4.51	X ² =6.68	65.06 ± 19.11	X ² =7.63
	2.sınıf	71 (%28.5)	13.18 ± 5.93	p=0.16	17.07 ± 6.24	p=0.03	12.62 ± 5.51	p=0.03	12.66 ± 5.43	p=0.08	55.54 ± 21.15	p=0.05
	3.sınıf	64 (%25.7)	14.08 ± 6.12		16.25 ± 5.68		13.34 ± 5.1		13.98 ± 4.64		59.66 ± 18.95	
	4.sınıf	42 (%16.9)	14.55 ± 6.02		16.19 ± 5.97		13.88 ± 5.68		13.79 ± 4.84		60.4 ± 20.87	
Aile gelir düzeyi	Az	26 (%10.4)	12.27 ± 4.57	X ² =2.55	16.19 ± 6.09	X ² =4.23	12.19 ± 4.44	X ² =2.24	12.81 ± 5.04	X ² =2.82	53.46 ± 17.84	X ² =4.21
	Orta	204 (%81.9)	14.48 ± 6.15	p=0.27	18.51 ± 5.84	p=0.12	13.96 ± 5.49	p=0.32	13.88 ± 4.86	p=0.24	60.83 ± 20.17	p=0.12
	İyi	19 (%7.6)	14.47 ± 6.27		18.79 ± 6.57		14.05 ± 6.42		14.89 ± 5.38		62.21 ± 22.49	
Yaşadığı yer	Köy	38 (%15.3)	16.18 ± 6.66	X ² =5.75	19.47 ± 5.74	X ² =2.43	16.29 ± 5.67	X ² =10.57	14.63 ± 4.94	X ² =1.18	66.58 ± 21.35	X ² =5.51
	Kasaba	3 (%1.2)	10.00 ± 3.60	p=0.12	17.33 ± 8.32	p=0.48	11.33 ± 5.5	p=0.01	12.33 ± 6.42	p=0.61	51 ± 22.53	p=0.13
	İlçe	65 (%26.1)	13.80 ± 6.15		17.71 ± 6.19		13.8 ± 5.62		13.45 ± 4.89		58.75 ± 20.56	
	İl	143 (%57.4)	14.03 ± 5.76		18.26 ± 5.86		13.16 ± 5.21		13.85 ± 4.93		59.3 ± 19.5	
Çalışma durumu	Çalışıyor	15 (%6)	15.00 ± 7.11	Z=-0.24	19.13 ± 5.91	Z=-0.51	14.13 ± 5.93	Z=-0.18	15.33 ± 4.56	Z=-1.31	63.6 ± 21.35	Z=-0.71
	Çalışmıyor	234 (%94)	14.20 ± 5.97	p=0.81	18.24 ± 5.96	p=0.60	13.76 ± 5.46	p=0.85	13.75 ± 4.94	p=0.18	59.95 ± 20.13	p=0.47
Çalışıyor ise mesleği	Memur	7 (%2.8)	15.86 ± 5.95	X ² =3.02	19.29 ± 6.21	X ² =2.04	15.86 ± 5.69	X ² =3.98	14.71 ± 4.38	X ² =0.17	65.71 ± 20.47	X ² =1.42
	Özel sektör	13 (%5.2)	12.23 ± 7.25	p=0.22	17.54 ± 6.39	p=0.35	11.15 ± 5.92	p=0.13	13.69 ± 5.8	p=0.91	54.62 ± 23.42	p=0.49
	İşçi	1 (%4)	10.00		10		8		13		41	
Kronik hastalık varlığı	Evet	12 (%4.8)	15.58 ± 6.00	Z=-0.82	19.17 ± 3.21	Z=-0.24	12.58 ± 5.17	Z=-0.69	13.42 ± 4.42	Z=-0.55	60.75 ± 17.28	Z=-0.02
	Hayır	237 (%95.2)	14.18 ± 6.03	p=0.41	18.24 ± 6.05	p=0.80	13.84 ± 5.49	p=0.48	13.87 ± 4.95	p=0.57	60.14 ± 20.35	p=0.97
Kronik hastalığının adı	Yok	237 (%95.2)	13.68 ± 6.29	X ² =8.19	18.4 ± 2.07	X ² =6.63	12.6 ± 5.45	X ² =7.14	12.2 ± 5.11	X ² =8.13	59.4 ± 17.44	X ² =7.48
	Astım	5 (%2)	16.20 ± 5.71	p=0.31	19 ± 25	p=0.46	9 ± 14	p=0.41	12 ± 20	p=0.32	50 ± 80	p=0.38
	Astım bronşit	1 (%0.4)	10.00		17		8		10		46	
	Epilepsi	1 (%0.4)	21.00		24		20		17		84	
	FMF	1 (%0.4)	11.00		18		19		16		75	
	Hashimato	1 (%0.4)	23.00		17.5		9		12.5		48.5	
	Hipotiroidi	1 (%0.4)	22.00		4.95		4.24		4.95		17.67	
	Romatoid Artrit	2 (%0.8)	9.50 ± 3.53		19.2 ± 5.82		13.68 ± 4.72		14.84 ± 3.79		61.42 ± 17.57	

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, rho: Spearman Korelasyon Testi, X²: Kruskal Wallis Testi, Z: Mann-Whitney U Testi, FMF: Familial Mediterranean Fever

Hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeği toplam puan ortalamaları ile cinsiyet, aile gelir düzeyi, yaşadıkları yer, çalışma durumları, çalışanların meslekleri, kronik hastalık varlığı ve kronik hastalık türleri gibi sosyo-demografik özellikleriyle arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken ($p>0.05$); yaş ile arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmış olup ($p<0.05$) bu ilişki negatif yönlü ve zayıftır ($r=-0.13$). Yaşı büyük olan hemşirelik öğrencilerinin C19P-S ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarının daha düşük olduğu ve COVID-19 fobisinin de daha düşük olduğu sonucuna varılabilir (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerin sınıf düzeyleri ile C19P-S Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlendi ($p<0.05$). COVID-19 fobi düzeyi en düşük olan öğrenciler 55.54 ± 21.15 ortalama puan ile 2. sınıf öğrencileri iken; en yüksek 65.06 ± 19.11 ortalama ile 1. sınıf öğrencileri olduğu belirlendi (Tablo 4).

Tartışma

Çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin ölçek maddelerine verdikleri cevaplar arasında en yüksek puan "Ailemden birinin korona virüse yakalanma olasılığından aşırı derecede korkuyorum." maddesinden; en düşük puan "Korona virüs sebebiyle göğsüm ağrıyor." maddesinden alındığı belirlendi.

Çalışmada yaşı küçük olan öğrenciler ile 2. sınıf öğrencilerinin somatik alt boyut puanlarının yüksek olduğu belirlendi. Kaya ve Kaplan'ın çalışmasında yaşın ve eğitim süresinin artmasıyla hemşirelik öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yükseldiği ve böylece COVID-19'a ilişkin kaygı düzeylerinin düştüğü belirtilmektedir (12). Nguyen ve ark. çalışması ile Bukhsh ve ark. çalışmasında da gençlerde ve çocuklarda COVID-19 hastalığına ilişkin farkındalığının yeterli olmadığı, kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve bilinçlendirilmeleri gerektiği bildirildi (9, 10). Üniversite öğrencilerinde yapılmış başka bir çalışmada ise öğrencilerinin %24.9'unun COVID-19 sebebiyle kaygı yaşadıkları belirtildi (8). Pandemi döneminde öğrencilerin eğitim süreçlerinin yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime dönüşmesiyle birlikte iletişim sorunları, bilinçlendirme ve farkındalıkta yetersizlik gibi sorunlar açığa çıktı. Ayrıca çalışmanın yapıldığı vakıf üniversitesinin eğitim müfredatında "Enfeksiyon Hastalıkları Hemşireliği" dersinin 3. Sınıfta verilmiş olmasının yol açabileceği düşünülmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak Reimers ve Schleicher'in (2020) çalışmasında, pandemide her bir sınıf düzeyinde bilinçlendirme süreçlerinin detaylı planlanması ve uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (11). Çalışmanın sonuçları da bu literatürü de desteklemektedir.

Çalışmada, öğrencilerin en yüksek puan ortalaması ile sosyal alt boyutta, en düşük puan ortalaması ise somatik alt boyutta saptandı. Ölçeği geliştiren Arpacı ve ark. (2020) çalışmasında ölçek alt boyutlarından COVID 19 fobisine sahip olanlarda en yüksek katkı ekonomik alt boyutta, en düşük katkı psikolojik alt boyutta olduğu belirtilmektedir (1).

Çalışmada sosyal fobi puanı kasabada yaşayanlarda yüksek, köyde yaşayanlarda düşük olarak saptandı. Biçer ve ark. çalışmasında yaşanan bölge ile pandemi kaygısının ilişkili olduğunu belirtilmektedir (2). Cao ve ark. çalışmasında kentsel bölgelerde yaşamının üniversite öğrencilerinde COVID-19 kaygısına karşı koruyucu etken olduğunu bildirilmektedir (8).

Çalışmada, yaş arttıkça ekonomik alt boyut puanlarının arttığı belirlendi. Cao ve ark. çalışmasında COVID-19 ile ilişkili sosyal ve finansal stres faktörlerinin öğrencilerinin günlük yaşamlarını etkilediği ve kaygı durumlarını yükselttiği bildirildi (8).

Çalışmada, C19P-S ölçeği toplam puanlarına göre; hemşirelik öğrencilerinden yaşı büyük olanların COVID-19 fobi düzeyi düşük bulundu. COVID-19 fobisine en çok sahip olan öğrenciler 2. sınıf öğrencileri, en az olanlar ise 1. sınıf öğrencileri olarak belirlendi. Kaya ve Kaplan'ın çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 pandemisinde; %86'sının sosyalleşmelerinde azalma, %82.4'ünün günlük aktivitelerinde kısıtlanma, %46.1'inin psikolojik durumlarında etkilenme olduğu bildirilmektedir (12).

Sonuçlar

Öğrencilerin yaş ve yaşadığı yere göre COVID-19 fobi düzeylerinin değiştiği, sosyal ve somatik kaygılarının olduğu belirlenmiş olup, hemşirelik eğitim müfredatına COVID-19 hastalığı dahil bulaşıcı hastalıklarla baş etme yöntemlerinin dahil edilmesi ve öğrencilere salgın hastalıklara yönelik psikolojik desteğin sağlanması önerilmektedir.

Etik Kurul Onamı: Çalışmaya başlamadan önce araştırmanın yapıldığı vakıf üniversitesinin etik kurulundan (26.11.2020 tarih ve 159 sayılı) izin alındı.

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Kaynakça

1. Arpacı İ, Karataş K, Baloğlu M. The Development and Initial Tests for the Psychometric Properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S), *Personality and Individual Differences* 2020; 164. 110108.
2. Biçer İ, Kurt M.E, Çakmak C. Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, Ocak 2020; 25 (1).
3. Yıldırım M, Çoban O. Sporcuların Korona Virüs Fobisi Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi, *EURO ASIA 7 th. International Congress on Applied Sciences*. 21-22 Ağustos 2020; 09.
4. Jakovljevic M, Bjedov S, Jaksic N, Jakovljevic I. COVID-19 Pandemia and Public and Global Mental Health from the Perspective of Global Health Securita Danubina 2020;32(1):6-14
5. Maunder R. The Immediate Psychological and Occupational Impact of the 2003 SARS Outbreak In A Teaching Hospital. *CMAJ*. 2003;168(10): 1245–1251.
6. Bai J. A PANIC Attack on Unit Roots and Cointegration the *Journal of the Econometric Society* 2004;72(4).
7. Feng MC. Exploring the Stress, Psychological Distress and Stress-Relief Strategies of Taiwan Nursing Staffs Facing the Global Outbreak of COVID-19, *Journal of Nursing* 2020; 67(3).
8. Cao W, Fang Z, Hou G, Han M, Xu X, Dong J, & Zheng, J. The Psychological Impact of the COVID-19 Epidemic on College Students In China. *Psychiatry Res.* 2020;287:112934. doi: 10.1016/j.psychres.2020.112934.
9. Nguyen HC, Nguyen MH, Do BN, Tran CQ, Nguyen TT, Pham KM, et al. People with Suspected COVID-19 Symptoms Were More Likely Depressed and Had Lower Health-Related Quality of Life: The Potential Benefit Of Health Literacy. *J Clin Med.* 2020;9(4):965. doi: 10.3390/jcm9040965.
10. Bukhsh A, Hussain S, Rehman IU, Mallhi TH, Khan YH, Khaliel AM, et al. Awareness and Perception of Seasonal Influenza (Flu) Among Health Science and Non-Health Science University Students In Pakistan: A Nationwide Survey. *Pak J Pharm Sci.* 2019;32(4):1789-96. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31680074/>.
11. Reimers F.M, Schleicher A. 2020 COVID-19 Pandemisine Karşı Eğitimde Atılabilecek Adımlara Rehberlik Edecek Bir Çerçeve. OECD 2020. https://globaled.gse.harvard.edu/files/geii/files/framework_guide_v4_tr.pdf.
12. Kaya S.P, Kaplan S. Hemşirelik Öğrencilerinde COVID-19 Pandemisi Farkındalıklarının ve Sağlık Davranışlarının Sağlık Okuryazarlığı ile İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2020;17(4):304-11 doi:10.5222/HEAD.2020.01112.
13. Liu S., Yang L., Zhang C., Xiang Y.T, Liu Z, Hu S, & Zhang B. Online Mental Health Services In China During The COVID-19 Outbreak. *The Lancet Psychiatry.* 2020; 7(4):17-18.